
CARLES SEGURA I LLOPES

ELS VERBS DE TIPUS *NAIXTRE*
AL BAIX VINALOPÓ*

1. El propòsit de la investigació que estem duent a terme i que serà la nostra tesi doctoral és analitzar una mostra de lèxic, de fonètica i de morfologia del parlar de la comarca valenciana del Baix Vinalopó per descobrir quin efecte està produint-hi la difusió de les diverses formes d'estàndard català sobre les tendències del parlar tradicional, després de més d'una quinzena d'anys de presència del català a l'escola o als *mass media*. Aquest propòsit es mirarà d'assolir gràcies al que anomenarem *índex de qualitat lingüística*, que aglutinarà totes les tendències lingüístiques que s'hi troben i que estarà relacionat amb la consolidació d'un estàndard català vàlid per a tot l'àmbit lingüístic, amb l'eliminació adequada de barbarismes i amb la continuació de les formes tradicionals que puguen ser operatives en aquest nou estatus lingüístic. L'equilibri i la lluita, doncs, fonamentalment se centrarà en:

(*) Aquest article està inclòs en el projecte PB98-0971 del Ministeri d'Educació i Cultura.

(1) Per a això, caldria que l'ensenyament tingués present aquesta variació local per potenciar-la quan fos adequat i, a més a més, que compregués i estengués un concepte d'estàndard, diguem-ne, flexible; o que participés en la divulgació d'un projecte lingüístic on caldria fer paleses les diferències entre registres col·loquials i formals, les quals podrien ser sistematitzades i ensenyades.

a) les formes locals genuïnes que només tenen el model tradicional, ben despres-tigiat per altra banda, sobre el qual reflectir-se. Aquestes unitats tenen poques possibilitats de sobreviure, tot i que amb molta seguretat un bon grapat serien ben vàlides en un estàndard general i les altres potser seria interessant que el sistema, escolar sobretot, les fes mantenir en registres col·loquials;¹

b) les formes locals genuïnes que coincideixen amb la norma que comença a divulgar-se per diversos mitjans i que, per tant, presenten un doble model: el tradicional i el proposat pels diversos mitjans que divulguen la normativa i l'estàndard (escola,

mass media, lectura, etc). Aquestes, teòricament, no haurien de tenir massa problemes per a ser represes;

c) les formes locals que han adquirit el rang de tradicionals, però que provenen del model castellà. La situació sociolingüística del català fa que es rebutge amb bastant força tot allò que siga tradicional i si, a més a més, es pot intuir una associació amb la noció d'interferència lingüística del castellà, l'eliminació d'aquestes formes podria ser fàcil de dur a terme;²

d) les formes locals que no han adquirit l'estat de tradicionals, que provenen del model castellà. En contraposició al grup anterior, com que no hi ha associació amb el model tradicional, les novetats provinents del castellà tenen un vigor enorme. Notem que és el model castellà el que serveix de punt de referència per a una societat catalanoparlant que encara no compta clarament amb una estàndard únic i acceptat.³

2. Per a aprofundir en aquests models i en la força que poden mostrar en la parla comarcal, mirarem de fer palesos els factors socials que poden estar correlacionats amb els canvis lingüístics observats, de manera que tractarem d'establir quina incidència tenen en el comportament lingüístic dels individus.

Hem considerat els tres factors que han esdevingut tradicionals en tots els estudis sociolingüístics consultats: l'edat, el sexe i el nivell socioeconòmic. Com a hipòtesis de treball, podem afirmar que, en primer lloc, l'edat ha de presentar-se com un factor de canvi lingüístic molt destacat en el nostre cas. Fonamentalment perquè l'absència d'escolarització i de mitjans de comunicació de masses en èpoques anteriors fa que l'exposició i influència que el model lingüístic més pesant de l'àmbit català —el castellà— haja exercit menys pressió quant més arrere ens n'anem en el temps. Les llengües sense estàndard propi necessiten igualment un model per on fer evolucionar la pròpia, unes normes que guien el seu destí. En absència d'un de propi, es manlleva, per raons sociològiques —i polítiques— el del castellà i és aquest el que guiarà de manera molt marcada els canvis lingüístics del català. Però les vivències i la formació lingüística d'aquesta etapa anterior, on la situació i el comportament social⁴ allunyaven força la llengua vernacle a la del model aliè, han estat transcendents en la configuració del català de la comarca.

D'altra banda, la variable sexe ha estat molt discutida en molts treballs sociolingüístics i s'ha correlacionat amb resultats fins i tot contradictoris, d'arcaisme o innovació. Pel que fa al que ara ens interessa, el grau de penetració del model estàndard espanyol o del català normatiu estàndard, creiem que el comportament entre els dos sexes no ha de ser gaire diferenciat *a priori*, tot i que segurament alhora sí que podria estar vinculat a altres variables, sobretot l'edat.

En darrer terme, el grup socioeconòmic tampoc no deu ser un factor que diferencie de manera evident els comportaments lingüístics. De nou la manca d'un estàndard i tot el que de social mena a aquest buit produeix una relativa absència de variació diastràtica i, per altra banda, un augment de variació geogràfica. Els pocs grups

(2) Cal puntualitzar que l'associació *castellà* > *incorrecció* és de creació antiga, però es pot accentuar amb la presència del català en l'ensenyament. Malgrat això, el model castellà té prestigi suficient com perquè fins i tot el castellanisme més cru tinga una connotació negativa d'incorrecció bastant efímera. De qualsevol manera, el tema té molt més joc com ara seria analitzar la consciència i actitud que els parlants tenen de les formes lingüístiques que fan servir, associant-les a models de provenença o comparant-les amb les dels parlars veïns.

(3) I no precisament perquè la variació lingüística del català ho impedisca. Notem que aquesta llengua té una variació dialectal bastant reduïda, la qual cosa facilitaria força el grau d'acceptació social d'una varietat estàndard unificada. En canvi, si socialment (i políticament) hom insisteix tant en la impossibilitat d'unificar les poques diferències interdialectals que hi ha (morfologia verbal, accentuació i algun aspecte la veritat és que poc notable si ens el mirem de manera objectiva) és que no hi ha una vertebració social que ho permeta. Avançant esdeveniments, les formes verbals locals del Baix Vinalopó *naixtre* o *ixtrà*, força divergents respecte al model estàndard fonamental que s'hi coneix (l'occidental *nàixer* o *eixirà*) no tenen, com veurem, gaire problema a ser substituïdes: hom no sent que hi haja una pèrdua d'identitat quan s'abandona *naixtre* a favor de *nàixer*. En canvi, abandonar *pense* per *penso* o per *pens*, o a l'inrevés, és un fet inacceptable perquè suposa una pèrdua d'identitat insuportable. I no cal ser gaire despert per notar que els canvis fonètics, estrictament lingüístics, entre *naixtre* i *nàixer* són objectivament més abruptes que entre *pense* i *penso*, posem per cas.

(4) Fonamentalment l'escassetat d'influx de l'escola amb el consegüent nivell alt d'analfabetisme o semianalfabetisme i l'absència de mitjans de comunicació de masses.

d'estatus social alt o mitjà alt de tota la comarca que tenen certa antiguitat han tendit a abandonar la llengua pròpia i, per tant, estan fora de l'abast del nostre estudi. Actualment, els individus catalanoparlants de la nostra recerca, als quals hem detectat o han declarat pertànyer a aquests sectors socials, segurament hi pertanyen de manera més recent, ja que la seva llengua familiar seguí sent el català.⁵

En qualsevol cas, tots tres factors dependran de la situació en què es trobe o s'haja trobat el tret lingüístic a estudiar: en el cas que analitzarem ara, no és igual la situació de generalització absoluta que té *naixtre* en tots els àmbits de més edat que l'estat molt més inestable i en procés de moviment del futur del verb *eixir*. En aquest esbós que presentem ara, de tota manera, només ens centrem en els resultats d'abast més general i no detallarem gaire sovint. Ho deixarem per al treball complet.

D'altra banda, com que la nostra comunitat de parla és una comarca, està composta per diversos grups de població bastant heterogenis: grans ciutats, localitats més modestes, partides, llogarets... També els hem considerats, ja que els fenòmens lingüístics no hi són uniformes. I ho hem fet en dos vessants: agrupant-los segons l'hàbitat a què pertany (urbà o rural) i segons les entitats independents que la conformen. En concret: Elx, centre de la comarca i gran ciutat de serveis i d'indústria, amb uns 180.000 habitants dels quals molts són població immigrada (el cens de 1991 hi dona només el 36% de catalanoparlants, la qual cosa suposa uns 58.000 catalanoparlants declarats dels 160.000 habitants amb què comptava Elx en aquell any). Crevillent, ciutat també pròspera i industrial, on el català s'hi ha mantingut amb una vitalitat ben notable (el mateix cens esmentat hi donava prop d'un 73% de catalanoparlants). Santa Pola, localitat eminentment turística i també de pescadors amb també vora un 70% de població que declara saber parlar català. Guardamar, igualment turística però enclavada geogràficament a la comarca castellanoparlant de l'horta d'Oriola (el Baix Segura) i que abandonà de manera força generalitzada la transmissió generacional del català durant els anys 60-70, tot i que encara hi ha un 42% de catalanoparlants. L'Altet, partida rural i nucli de població del terme d'Elx, molt vinculada a Alacant, amb una identitat bastant marcada i una població pròspera gràcies al turisme que possibiliten les seves platges i la proximitat a Alacant i a l'aeroport; compta amb un 53% de catalanoparlants però la no transmissió de la llengua està bastant generalitzada en l'última generació. Torrellano, d'estatus molt semblant a l'Altet en tots els aspectes i amb un 45% de catalanoparlants. La Marina, una altra partida rural elxana amb platges, la qual cosa ha fet desenvolupar fortament el sector de serveis, tot i que no s'hi ha establert definitivament excessiva població al·lòctona: 66% de catalanoparlants. Les partides occidentals del camp d'Elx, algunes bastant poblades de nous habitants provinents d'Elx, i amb un índex de catalanoparlants elevat: vora un 80%. Les partides meridionals, les quals compten amb un petit centre demogràfic unificat (la Foia) i amb vora un 90% de població autòctona. Les partides centrals, amb prop d'un 70% de població catalanoparlant, que mostren aquest percentatge a causa de l'existència notable de població que s'hi ha instal·lat provinent d'Elx, sobretot a la banda més pròxima a la ciutat. I, per últim,

(5) Molts d'ells afirmaven haver fet diners més tardanament, després de passar una infància i una joventut amb «molta faena i sacrificis». De qualsevol manera, aquestes afirmacions són d'abast molt general i, per tant, hi ha moltes puntualitzacions a fer que ara no podem tractar.

les partides orientals, també amb prop d'un 80% de població catalanoparlant.⁶ Totes aquestes partides dedicades, fonamentalment, a l'agricultura.

A banda d'aquestes variables socials esmentades, hem considerat també un macrofactor que anomenarem *grau de contacte amb la norma*. Aquest factor es veurà reflectit en diverses variables socials: índex de lectura, l'índex de lectura en català, nivell d'estudis, formació en català no regulada (cursets, per exemple), tipus d'escolarització respecte a l'ús del català, índex d'exposició a TV3 i al Canal 9 i índex d'exposició a la ràdio en català. També considerarem l'actitud envers la llengua i el grau d'ús declarat del català.

3. Els resultats obtinguts són fruit de la resposta de 138 informants a una sèrie de preguntes que conformaven el qüestionari base. No vam tenir en compte la variació que efectivament es donaria si haguéssim considerat el nivell de formalitat. Aquesta opció va ser ben conscient: el temps que du la població de la comarca exposada en massa als models estàndards i normatius del català és ben minso —aproximadament una dotzena d'anys—; açò ens menà a pensar que en el nivell de formalitat més baix, el col·loquial, el grau de penetració d'aquestes novetats devia ser encara insignificant. Calia buscar en registres més formals que permetessen una presència més elevada d'aquestes innovacions. La vernacularització de l'estàndard és un procés molt incipient encara en el català de la comarca, per això, vam creure que seria més fructífer cenyir-se a un nivell de formalitat més elevat,⁷ més propens a incorporar innovacions de l'àmbit de la «correcció».⁸

Perquè els resultats fossin més accessibles a la sistematització, calgué classificar i codificar les variants que obtinguérem en cada entrada. L'apartat lèxic de la nostra tesi doctoral ha estat el lloc on aquesta codificació⁹ s'ha presentat com a més funcional i força més operativa que en els altres. El capítol lèxic serà el més aprofundit i, per tant, el més nombrós. Les quantificacions de cadascun dels ítems lèxics ja són representatives cas per cas: i això ho han de mostrar les fitxes quantificatives de cada variable lingüística considerada.¹⁰ Per superar aquesta consideració individual de les variants obtingudes, hem confeccionat la codificació esmentada, la qual ens ha permès de considerar els resultats de manera més global i, per tant, amb una perspectiva més generalitzadora. Tant l'apartat fonètic com el morfològic no han exigut la codificació de la variació obtinguda, ja que els factors a què es podien vincular cadascuna de les variants eren molt diversos i difícils de globalitzar de manera que fossin operatius quantitativament. Per això, aquesta mena de variables es consideraran més detingudament de manera individual i no tan profundament en l'anàlisi global. Ara presentarem de manera sumària els primers resultats relacionats amb un tret morfològic característic de la comarca: els infinitius, futurs i condicionals sincopats i amb epèntesi dental (*naixtre*, *ixtrà*, *convençtre* 'nàixer', 'eixirà', 'convèncer').

En tot cas, però, la identificació de cadascuna de les variants obtingudes és fonamental per interpretar adequadament qualsevol resultat. Si no fos així, cada fitxa

(6) De qualsevol manera, la població rural del terme d'Elx era, el 1991, de 21.089 habitants, és a dir, únicament un 13.2%, del qual és catalanoparlant el 61%.

(7) El que proporcionava una entrevista realitzada per un desconegut interessat per la llengua de la comarca. Notem que només pel fet de posseir aquest interès hom relaciona fàcilment l'entrevistador amb l'àmbit de la «correcció», tot i que tampoc de manera extrema ja que mirarem de rebaixar la possible tensió sobretot amb l'ús de fonètica, morfosintaxi, lèxic, girs i entonacions pròpies de la comarca, fent un gran esforç per evitar en l'entrevista qualsevol forma que aparegués en el qüestionari o que fos estranya al parlar comarcal.

(8) La noció de correcció és força interessant i té components sociològics que no es poden menysprear en la confecció d'un estàndard (Bibiloni 1997: 26). S'associa, més que a la normativa en si, al parlar i normes de determinats sectors socials, fonamentalment l'escola, però també els textos escrits i els que en confeccionen, els locutors de televisió i ràdio, etc. En un altre treball nostre que es troba en premsa plantejem la necessitat de relativitzar el concepte de correcció, sobretot en el medi escolar (Segura 1999).

(9) Aquesta codificació tenia com a eixos fonamentals els dos factors següents: formes pertanyents al model tradicional i formes innovades respecte d'aquest model, a les quals calgué afegir i creuar la provenença del castellà, del model estàndard del català central o del model estàndard valencià, així com el grau d'interferència causat per l'ortografia, el grau de simplificació semasiològica i onomasiològica, entre altres.

(10) D'aquestes fitxes, en presentem tres de corresponents a la selecció de trets realitzada per a aquest extracte.

mostraria simplement una distribució de formes en la població de la comarca en relació a diversos factors socials. Cal, doncs, caracteritzar també cadascuna de les variants per veure la distribució social, no solament de les formes concretes, sinó també, i sobretot, dels models de llengua amb què compta la comunitat lingüística per augmentar l'inventari de formes que cada individu té disponibles per a expressar-se i que es troben associats a cada forma. Per això, classificarem i caracteritzarem cada variant obtinguda tant històricament com sincrònicament per descobrir la seva generació i els motius intralingüístics que l'han feta possible. Tot això a l'apartat cinquè.

4. Per acabar aquest apartat introductori, cal que fem una apreciació que considerem transcendental en un estudi sociolingüístic. Els factors socials considerats no són ineludiblement els únics motius del canvi lingüístic. Les correlacions entre determinades variables socials i d'altres de lingüístiques no indiquen una dependència causa-efecte, sinó una dependència que s'ha de relativitzar força. En primer lloc, perquè les variables socials de vegades són realment un cúmul d'altres factors associats no necessàriament socials que són els que determinen efectivament molts canvis. Quan parlem que el sector ancià està correlacionat amb l'ús de formes tradicionals no implica que siga estrictament l'edat la que condicione aquest comportament lingüístic. Més aïna al contrari, l'edat no té, per ella mateixa, cap transcendència lingüística. Són els factors que s'hi aglutinen els que s'han d'explicitar i mirar d'explicar. Es tracta d'un símptoma social que amaga diversos factors també socials o individuals, que són els que produeixen el canvi. En segon lloc, no es pot menystenir un feix de factors no socials, que no considerem específicament en el nostre treball, però que es faran palesos ací i allà sempre que caldrà. Es tracta d'elements interns interrelacionats sovint amb els socials, que poden ser fonètics, morfològics, d'expressivitat, de conceptualitzacions, etc. que són fonamentals i, més encara, desencadenants reals en molts casos del canvi. No s'han d'oblidar pas, ja que, en cas contrari, una descripció sociolingüística es pot quedar en un retrat molt detallat de la realitat lingüística, que no és poc, però que únicament done compte de l'extensió del canvi, no sempre del motiu.

Dit açò, passem a caracteritzar el fenomen morfològic triat per esbossar la situació lingüística del Baix Vinalopó.

5. Ací, com és natural, només realitzarem una aproximació a un fenomen lingüístic. Es tracta d'un canvi morfològic que afecta una grapat d'infiniutius, futurs i condicionals i que els diferencia de les formes de la resta del català. Aquestes són les preguntes del nostre qüestionari que tracten aquest fenomen:

A. Els infinitius de la segona conjugació en *-ixer* i el verb *convèncer*.

1. 'Naixer'.

Es casà fa nou mesos i està a punt de caramel: ja saben que serà una xiqueta. Se li compleix el temps el mes que ve. Segurament el dia 15 d'agost haurà de *naix...* la xiqueta.¹¹

(11) Malgrat que la formulació de la qüestió mostra un seguiment estricte de la normativa, nosaltres, en el moment concret de l'entrevista, en modificàvem l'aspecte per adaptar-lo tant com fos possible al parlar local.

- a) *nàixer*.
- b) *néixer*.
- c) *naixtre*.
- d) *nàixtrer*.¹²

2. 'Convèncer'.

Què has de fer perquè algú faça el que tu vulgues? L'hauràs de *conven*...

- a) *convéncer*.
- b) *convençtre*.

B. El futur sincopat.

3. 'Eixirà'.

Entra a la faena a les vuit i n'ix a les tres... però com que demà ha d'anar al metge, n'... a les dotze.

- a) *eixirà*.
- b) *ixrà*.

El qüestionari, a causa dels objectius que ens havíem proposat i que hem esmentat, havia d'assolir una dimensió i un abast tan ampli com fos possible, la qual cosa anava en detriment del detall. Però vam creure que urgia una visió general des de tots els nivells perquè així la perspectiva obtinguda seria molt més global respecte a l'índex de qualitat lingüística del parlar comarcal. Per això, només conté tres preguntes relacionades amb el tema present. Una anàlisi exclusiva del tret hauria exigint una multiplicació de les preguntes, de manera que haguessen abastat tots els verbs i temps possibles on pogués desenvolupar-se aquest fenomen, afegint-hi d'altres proves de reconeixement o de situacions menys formals, etc. Però el propòsit bàsic del treball no ens ho ha permès.

5.1. Les formes *naixtre* i *ixrà*, ben peculiars del Baix Vinalopó (vg. MAPA núm. 1), ja van ser observades a Elx per Antoni M. Alcover l'any 1918 i, més tard, en un treball posterior, els anys 1929-1932. En concret recull *coneixtre*, *pareixtre*, *mereixtre*, *naixtre*, *creixtre* i *cluixtre* com a infinitius; *mereixtre-mereixtria*, *naixtré-naixtria*, *pareixtré-pareixtria*, *cluixtré-cluixtria* i *ixtré-ixtria* (en canvi *eixir*).

Jordi Colomina (1985: 176) recull aquest fenomen no solament a Elx sinó també a Santa Pola i a Crevillent, tot i que ja no arreplega *cluixtre* ni el seu futur i condicional, que sent sempre com a *cloixir*, *cloixiré* i *cloixiria*.

(12) No tenim en compte ací les variants fonètiques referides a la palatal fricativa sorda. En canvi, sí que considerem com a variants la forma amb *é* pròpia del català oriental, pel seu valor dialectal evident. Pel que fa a la *r* final, només la tenim en compte en el cas de *naixtre-nàixtrer*, on podem observar el grau d'incidència de la hipercorrecció en la recuperació de la *r* final. En canvi, no considerem la presència o aparició de la *r* final en les altres formes, cosa que serà objecte d'un altre apartat del treball.

Nosaltres corroborem l'existència d'aquest tret amb un abast considerable a la comarca del Baix Vinalopó: geogràficament n'afecta totes les partides i localitats.¹³ A més a més, ampliem el territori on aquesta regla és vigent a la localitat de Guardamar, al Baix Segura. Curiosament desapareix de manera abrupta a les poblacions veïnes consultades: totes les de l'Alacantí, incloses les partides més properes i vinculades en molts aspectes –i també els lingüístics– al Baix Vinalopó¹⁴ i, igualment les de les Valls del Vinalopó, un xic més distanciades geogràficament (el Fondó de les Neus i Novelda) i no tant lingüísticament.

5.2. El fenomen en el seu conjunt sembla que no és gens modern. Brauli Montoya (1986: 230) n'esmenta diversos casos en documentació oriolana del 1654-1698. En concret: *coneixtre*, *amanextre*, *pareixtre* i *regonestre*, totes existents actualment llevat de l'últim que ara es pronuncia *recone(i)xtre*. En canvi, en els documents de la mateixa època de la comarca veïna i més septentrional de les Valls del Vinalopó només hi troba les formes més habituals del català *parèxer*, *amanèxer*, *regonèxer*, etc.

Antoni Mas (1994: 96) també recull una forma *parextrà* a la documentació eclesiàstica d'Elx de 1609, data que avança en vora cinquanta anys la documentació de les formes que esmenta B. Montoya. Per últim, quant a la documentació antiga del fenomen, Maria Antònia Cano (1995: 98) de nou troba *naxtran* al *Llibre del Mostassaf* d'Elx al segle XVII.

La documentació segueix al llarg del segle XIX: trobem *ixtré*, *ixtrà*, però *eixir*, en un sàinet de 1887 (Gabriel Sansano & Joan Castaño, eds. 1997: 203). Caldria fer un estudi d'aquest aspecte en altres documents de l'època, com ara la revista *elxana El Bou*.

5.3. Pel que fa a l'origen, Jordi Colomina, el primer a aprofundir en aquest aspecte, comenta en la nota 7 del mateix títol (1985: 177) que aquest tipus d'increment dental no és exclusiu de la comarca; Alcover-Moll (1929-1932) esmenten *culldre* i *bulldre* a la Catalunya aragonesa i el futur i condicional *bulldré -ia*, *culldré -ia* a Benavarri. Històricament, troba ben normal que apareguen a la zona fronterera amb Aragó, ja que aquestes eren formes normals en l'aragonès del segle XIII: *dizdrá* 'dirà', *plazdré* 'plauré', *conoztrá*, *pareztrá*, *paztrá*, *venztrá* i d'altres (segons un text editat per G. Tilander, vg. Coromines 1958: 213). Per aquesta troballa, creu probable que les formes sincopades del Baix Vinalopó siguin una romanalla aragonesa.

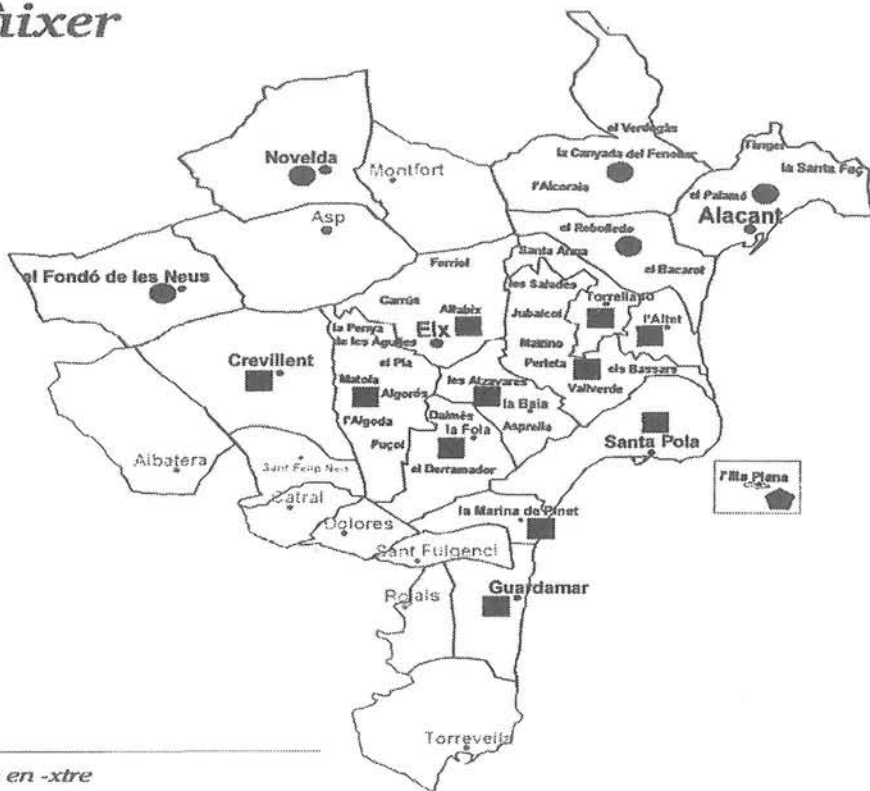
Els autors posteriors que tracten el tema segueixen la proposta d'explicació d'aquest autor. Brauli Montoya (1986: 230) creu, a més a més, que la introducció de la dental en aquests verbs es degué imposar en el català d'Oriola des de la primera repoblació catalanoaragonesa al segle XIII, com a vestigi del parlar dels pobladors aragonesos en assimilar-se al dels catalans. La seva documentació al segle XVII presenta sempre aquests verbs amb l'increment dental; per això, considera que potser en aquella

(13) Només es troba en una fase diferent el parlar de l'Illa Plaa. Aquesta illa, pertanyent al terme d'Alacant però vinculada directament a Santa Pola, alterna l'ús de *nàixer* amb el de *naixtre*. No hi aprofundim gaire perquè no la incloem en l'estudi sociolingüístic.

(14) Vg. Segura (1996: 88-95) i Martos & Segura (1997: 37-39).

centúria s'estendrien a Elx i la seva comarca, no abans, ja que, en cas contrari, el fenomen s'hauria estès més cap al nord i potser apareixeria al Camp d'Alacant i a les Valls del Vinalopó, o a Guardamar, on l'autor tampoc no hi arreplega *encara* –diu– aquest tipus de formes.¹⁵

MAPA 001
nàixer

- ● *nàixe(r)*
- ⬠ *nàixe(r) / nà(i)xtre(r)*
- ■ *nà(i)xtre(r)*

(15) Segurament diu *encara* perquè aquesta informació li és proporcionada per Jordi Colomina en l'obra esmentada, qui no recull aquest tret a Guardamar.

Antoni Mas (1994: 96), qui només en troba un cas, entre d'altres de morfologia etimològica, en dedueix que l'increment es degué estendre des d'Oriola cap al Baix Vinalopó pels registres menys formals, ja que en una documentació altament formal com l'eclesiàstica amb què ell treballa és fàcil que aquestes innovacions respecte del català general no apareguessen gaire pel seu caràcter col·loquial.

Maria Antònia Cano (1995: 98), d'acord amb les propostes anteriors, esmenta una altra explicació de l'extensió del fenomen: hi ha la possibilitat que el canvi es degués introduir directament al Baix Vinalopó (i segurament també a l'Horta d'Oriola) a través del contacte amb els ramaders transhumants que arrendaven la zona de pasturatge –com esmenta en la introducció del seu treball–, o bé pel parlar dels repobladors aragonesos dels segles XIII i XIV.

És de nou Jordi Colomina (en el pròleg al llibre de M.A. Cano [1995: 12-11]) qui apunta una possibilitat novella, la qual creiem que s'ha de tenir ben en compte, sobretot per alguna troballa lèxica que hem pogut espigolar a la comarca i que podria corroborar aquests contactes interlingüístics. En primer lloc, confirma el fenomen a Guardamar, com nosaltres també corroborem.¹⁶ En segon lloc, deu anys després dels seus propis comentaris, creu que hi ha «fets importants que ens obliguen a modificar aquella hipòtesi». En un article anterior (J. Colomina 1994) fa veure que en documents navarresos dels segles XIII i XIV en occità es troben nombrosos infinitius, futurs i condicionals amb epèntesi de *m*, *d* i *t*, la qual cosa pressuposa, quasi sempre, la síncope de la *e* o de la *i*, en la majoria primer, segurament, en els futurs i condicionals, i posteriorment estesa de manera analògica als infinitius.¹⁷ Algunes d'aquestes formes epentètiques sincopades són pròpies també del català general: *modre*, *nozdre* (en català *noure*), *toldre*, *romayndre* (en català *romandre*), *voldrà*, *vendria*, *valdrà*, *tendrà*; d'altres coincideixen amb formes catalanes analògiques més modernes: *tindre*, *acuylldre* (en català dialectal també *tindre* o *aculldre*). D'altres coincideixen plenament amb les del Baix Vinalopó però no amb el català, ni actual ni antic: *vençtre* (al B.V.: *convençtre*), *naystre* (al B.V.: *naixtre*), *creystre* (al B.V.: *creixtre*), *conoystre* (al B.V.: *coneixtre*), *naystrà* (al B.V.: *naixtrà*), *ystrà* (al B.V.: *ixtrà*), *cuyll dran* (al B.V.: *cull dran*¹⁸). D'altres, per fi, no coincideixen amb cap forma catalana: *ystre* 'eixir', *cordrà* 'correrà'.

L'autor creu que aquestes coincidències no deuen ser gens casuals. En occità antic, ja hi ha formes semblants (*çendre* 'cénher, cat. *cenyir*', *paistre* 'péixer', *estre* 'ésser', *istrai* 'eixiré'). En francès el fenomen és generalitzat tant en textos antics com en la parla actual; en navarès, en aragonès i també en castellà n'hi ha documentació antiga abundant (estat del qual encara queden algunes restes: *vendré*, *tendré*, etc.) i que J. Colomina ja s'encarrega d'exemplificar; ara bé, sempre en futurs i condicionals, ja que en iberoromànic l'absència d'infinitius paroxítons impedeix que se n'hi donen.

Malgrat que J. Colomina apunta al principi d'aquest comentari que cal una revisió de la seva pròpia proposta, no ens la hi explica. Podem deduir de les seves paraules que el gal·loromànic hi juga un paper també substancial, sobretot l'occità que, combinat

(16) On sembla que no es tracta d'un tret d'extensió recent: el fenomen és general a totes les generacions (llevat de la dels infants).

(17) Notem que en català la caiguda de la *e* posttònica dels verbs de la tercera conjugació llatina era la tendència normal, llevat d'aquells el radical dels quals acabaven en vibrant o en un grup consonàntic a partir del qual es formaria una consonant palatal (Pérez Saldanya 1998: 47). En futur i condicional, la tendència s'accentua una mica més, ja que afecta també verbs provinents de la quarta conjugació llatina en determinats contextos fonètics: *sabrà*, *cabrà*, *porà*, *morrà*, *ferrà*, *parrà*, *volrà*, *tenrà*, *haurà*, *veurà*, *encendrà*, *sintrà*, *vistrà*, algunes de les quals es van refer sobre l'infinitiu: *podrà*, *morirà*, *ferirà*, *parixerà*, *sentirà*, *vestirà* i d'altres van fer modificar precisament l'infinitiu: *vindre*, *tindre*, *sabre*, etc. (M. Pérez Saldanya 1998: 289-290).

(18) Aquesta forma no solament al Baix Vinalopó sinó també a les localitats esmentades per Alcover-Moll.

amb l'aragonès, potser degué reforçar la proliferació i fixació d'aquestes formes al Baix Vinalopó.

5.4. Quant a l'explicació sincrònica del fenomen, transcriurem íntegrament el text de Colomina:

i) regla de *síncope*, la qual elideix les vocals /e/ i /i/ quan es troben en posició pretònica precedides de fonema palatal no nasal i seguides de /t/: p.e. *conexeré* > **conexré*, *colliré* > **collré*, *exiré* > **exré*.

ii) regla d'*inserció de dental*, la sonoritat de la qual té un valor coincident amb el fonema precedent: [t] si el fonema és [-sonor], p.e. *conexré*, **exré*, i [d] si és [+sonor]: p.e. *colldré*.

iii) regla de *reducció vocàlica*, que transforma les vocals /o/ i /e/ d'alguns verbs de la tercera conjugació en [u] i [i], p.e. *culldré*, *ixré*.

A partir dels futurs i condicionals com *coneixré*, *-ia*, *naixré*, *-ia*, *pareixré*, *-ia*, *creixré*, *-ia*, hom ha creat en alguns casos, per regressió, infinitius com *coneixtre*, *naixtre*, *pareixtre*, *mereixtre* i *creixtre*; però aquest canvi per regressió no s'ha arribat a generalitzar, car en els verbs en *-ixir*, *-llir* i *-gir* no trobem infinitius com **ixtre*, *culldre*, *bulldre*, **llidre* o **fuigdre*.

El fenomen, segons aquest autor, no afecta tots els verbs i temps per igual. Els verbs en *-ixer* esdevenen a tota la comarca *-ixtre*, tant en l'infinitiu com en el futur i el condicional. Els verbs en *-ixir* només presenten el canvi en el futur i el condicional també a tota la comarca, tot i que Antoni M. Alcover hi recollia *cluixtre* a principis de segle. Els verbs en *-llir* també presenten només el canvi en futur i condicional, però no de manera uniforme a la comarca, ja que coapareixen amb formes normals com ara *colliré*, *colliria* a Elx i Crevillent i no té presència a Santa Pola, on sempre hi ha *colliré*. Per últim, els verbs en *-gir* tampoc no es donen més que en futurs i condicionals, però al costat de les formes normals, i, com adés, no tenen presència als parlants de Santa Pola.¹⁹

Malgrat que l'explicació sincrònica que dona Colomina ens sembla plenament satisfactòria, deixa incògnites per resoldre. Quines formes són les que realment s'introduïren a la comarca i quines són generalitzacions posteriors? La documentació esmentada adés mostra que les formes sincopades i amb la dental afegida pertanyen totes a futurs, condicionals i infinitius de verbs en *-ixer*: *parextrà*, *naxtran*, *coneixtre*, *amaneixtre*, *pareixtre*, *regonestre*. En canvi, una mirada ràpida als mateixos documents mostra, per exemple, l'existència de *collirà-cullirà* al *Mostassaf* d'Elx i no, en canvi, *culldrà*, o d'altres contraexemples *regonèixer*, *regonéixer*, *conéixer*, etc. Això pot evidenciar el caràcter popular i col·loquial del fenomen al segle XVII ja que no es deixa veure de manera completa en aquests textos de caràcter formal i, potser, que es devia circumscriure a aquest tipus de verbs de la segona conjugació catalana. Qui sap si l'extensió del fenomen a verbs de la tercera devia ser molt més moderna. De fet, actualment, la comarca no en fa un ús complet en aquesta conjugació.

(19) Pérez Saldanya (1998: 292) esmenta aquestes formes i les dona com a existents al Baix Vinalopó i a algunes localitats pròximes a l'aragonès, tot recollint la informació de J. Colomina i l'explicació històrica que en dona.

Una primera hipòtesi, doncs, conduiria a afirmar que el parlar de la comarca del Baix Vinalopó manté, des dels temps de la reconquesta i originàriament per influxos diversos –aragonès, però també occità, fonamentalment– les formes sincopades i amb la dental epentètica només en els verbs de la segona conjugació acabats en *-ixer*, tant en l'infinitiu com en el futur i el condicional. L'extensió als verbs de la tercera conjugació pura és posterior, com prova el fet de no haver-ne afectat gaire encara els infinitius.²⁰ La darrera extensió és recentíssima i afecta l'infinitiu, futur i condicional del verb *convèncer*. L'alternança actual *ixtré-eixiré*, *culldré-colliré*, etc. es deu a una reculada del fenomen potser feta efectiva a mitjan segle actual. Els textos de finals del segle passat mostren les formes de futur sincopat del verb *eixir* com a úniques, almenys a Elx, però no actualment, com veurem. Notem, d'altra banda, que la població de Santa Pola és d'origen elxà; i en aquesta localitat els futurs i condicionals sincopats de la tercera conjugació no estan gaire generalitzats. Tan forta fou aquesta tendència a Elx, que s'arribà a generalitzar a algun infinitiu: el *cluixtre* descobert per Alcover. Més tard, la pressió analògica del paradigma (de l'infinitiu, concretament), la pressió dels dialectes dels voltants o la creença que siguen formes vulgars i «incorrectes» potser per l'escarniment continu dels veïns i, lògicament, l'alternança encara efectiva de les dues formes en alguns sectors de població féu que comencés a recular fins l'estat actual, on la pressió novella de l'estàndard fruit de l'escolarització o dels mitjans de comunicació encara accentuarà més aquesta recuperació. En canvi, les formes dels verbs de la segona conjugació en *-ixer* aconseguiren una generalització tan completa ja des d'antic que res no tingué prou força com per fer-les retrocedir. Només la pressió actual de l'estàndard pot fer desaparèixer també aquestes formes.

Tot i això, aquestes pistes ens poden conduir a engany. I això ens portaria a una segona hipòtesi. Es pot donar el cas que a la documentació de l'edat moderna no aparega casualment cap forma sincopada en verbs de la tercera, però que sí que tingués existència efectiva al parlar comarcal. Aquest fet afavoriria pensar que totes les formes sincopades dels verbs de la segona conjugació així com les de futur i condicional dels de la tercera són antigues a la comarca, llevat de *convençtre*. L'alternança (o desaparició) actual pot tractar-se d'un fenomen ben recent degut a l'analogia de l'infinitiu dels verbs de la tercera conjugació catalana: mentre que en *naixtré-naixtre* el canvi és assolit i no pot anar enrere sense un factor afegit no intralingüístic, *ixtré* té l'infinitiu *eixir* i, per tant, es pot recompondre de nou en *eixiré* de manera més o menys natural. A Santa Pola, aquesta reintroducció es troba força més avançada potser per les relacions intenses, via marítima, amb els pobles de més al nord. La forma *cluixtre* que trobà Alcover pot indicar que a principis de segle hi hagué un intent de generalitzar la formes sincopades i amb dental epentètica a l'infinitiu dels verbs de la tercera conjugació catalana, però que, segons els exemples dels sainets i de la parla actual, no arribà a quallar gaire.²¹

No és ací lloc per dilucidar definitivament aquesta qüestió. Ens donem per satisfets treballant amb aquestes hipòtesis i considerant més versemblant la primera. Lògicament caldrà aprofundir-hi més, cercar més documentació, sobretot vuitcentista i realitzar una indagació sociolingüística completa i exclusiva perquè es corroboren o no

(20) Però, si les dades d'Alcover són certes, sí que arribà a quallar una mica aquesta tendència en els verbs de la tercera conjugació.

(21) Tampoc no seria desga-vellat pensar que aquesta forma *cluixtre* no existís efectivament a la comarca i que fos, més aïna, una deducció ocasional de l'autor o de l'informant realitzada a partir de *cluixtré-cluixtria*.

aquestes hipòtesis. De qualsevol manera, les tres qüestions realitzades en el nostre treball poden també aportar-hi dades importants.

5.5. A l'aproximació dialectològica que hem realitzat hem trobat les següents formes, no totes generals ni amb la mateixa extensió. En tenim constància en:²²

a) verbs en *-ixer*: *amaneixtré, coneixtré, pareixtré, mereixtré, creixtré, perteneixtré, amaneixtria, coneixtria, pareixtria, mereixtria, creixtria, perteneixtria*. I també en infinitiu *amaneixtre, coneixtre, pareixtre, mereixtre, creixtre, perteneixtre, afateixtre*, totes sense la pronúncia de la semivocal anterior a la palatal fricativa sorda;

b) verbs en *-ixir*: *ixtré, cluixtrà, tixtré o tixdré; ixtria, cluixtria, tixtria o tixdria*.²³ Però no en els infinitius: *eixir* o *ixir, cloixir* i *teixir* o *tixir*.²⁴

c) verbs en *-llir*: *bulldré, culldré; bulldria, culldria*.²⁵ Però mai en els infinitius: *bollir, collir*.

d) verbs en *-gir*: *llogdré/ gigdré, fuigdré, frigdré; gigdria, fuigdria, frigdria*. Tampoc en els infinitius: *llegir* (o *llogir, gigir*), *fugir, fregir*.²⁶

e) verbs en *-sir*: *cusdré, tusdré; cusdria, tUSDria*.²⁷ Però no en els infinitius: *cosir, tossir*.

f) verbs en *-nyir*: *munydré, grunydré; munydria, grunyidria*.²⁸ Tampoc en els infinitius: *monyir, gronyir*.

g) verbs en *-éncer*: *convestré; convestré*. Aquestes formes esteses també a l'infinitiu: *convençtre*.²⁹

6. Ací es veu clarament com és de complex el fenomen i l'extensió que caldria dedicar-li en un estudi exclusiu. L'abast del nostre, com ja hem dit, requereix la tria d'unes formes, no totes, que ens indiquen, almenys, quines tendències s'entreveuen i, al costat de la resta de fenòmens morfològics i també fonètics i lèxics, aconseguir una visió de conjunt adequada al propòsit inicial.

Analitzem ara els resultats segons les variables no lingüístiques esmentades més amunt. Però ens centrarem ara simplement en el comentari quantitatiu comparant els percentatges resultants. Per motius d'espai, establirem les possibles correlacions entre variables quantitativament i no estadísticament, és a dir, no complicarem ara les quantificacions amb tests de probabilitat. Observem atentament les taules següents:

1. Fitxa descriptiva de *naixtre* (ponderat).³⁰
2. Fitxa descriptiva de *ixtré* (ponderat).
3. Fitxa descriptiva de *convençtre* (ponderat).

(22) Part d'aquesta informació ja es pot trobar a Segura 1998: 70-107.

(23) En aquests casos alternant amb *cloixiré* (aquesta molt més sovintejada que la sincopada), *teixiré* i, molt menys, *eixiré*. Cal dir, però, que *teixir* no sembla que tinga ja massa vitalitat a la comarca, almenys al camp d'Elx, per la qual cosa hem obtingut respostes híbrides, per exemple, *teixtré* en algun informant jove.

(24) No tractarem en aquest treball l'origen de la variació de sonoritat de la dental epentètica: notem que tocaria, segons les regles de formació esmentades per Jordi Colomina, formes com ara *tixtré* o *tusdré*, per contra, nosaltres només vam saber trobar *tixdré* o *tusdré*. Sembla que es tracte d'un fenomen d'analogia a partir de formes verbals més sovintejades. Cfr. part del valencià que fa *senga* o *patixga* en comptes dels més habituals *sent(t)ca* i *patixca*, refets sobre altres com ara *prenga* o *haixga*.

(25) També *bolliré, colliré*.

(26) No hem trobat el verb *afegir*, substituït de manera generalitzada a la comarca pel castellanisme *anyeir*.

(27) També *cosiré, tossiré*.

(28) Però també i més sovint entre els ancians *gronyiré* i *monyiré*.

(29) El verb *vénser* no és popular a la comarca. Com veurem, també i molt més habitual *convençé(r)*.

(30) Els tants per cent són trets de la mostra de 138 persones entrevistades. Els resultats obtinguts estan ponderats segons la població catalanoparlant total de la comarca. Les fitxes es troben a les pàgines següents.

naixre

FITXA NUM. 1

Variants		naixre	naixre	naixre	naixre	naixre	naixre	naixre	naixre	naixre	naixre	naixre	naixre	naixre	
Freqüència relativa (%)		8,0	89,4	2,5	0,1										
Sexe	home	5,6	92,4	1,8	0,1	36,0	52,6	36,8	100						
	dona	10,4	86,4	3,3		64,0	47,4	63,2							
Estat	més de 60 anys	95,7	4,3				19,4	30,7							
	de 37 a 60 anys	96,4	3,6				32,8	42,8							
	de 18 a 36 anys	1,5	97,4	1,1		5,8	33,8	13,4							
	de 9 a 17 anys	36,9	61,2	1,6	0,3	94,2	13,9	13,1	100						
Poblacions	Santa Polça	3,8	96,2			4,6	10,5								
	Elix	10,0	90,0			75,2	60,5								
	Guardamar	17,1	81,1	1,8		6,4		94,9	100						
	Creuillent	5,3	94,7			10,4	16,6								
	Torrellano	100					1,9								
	l'Altet	100					1,2								
	partides orientals	4,2	87,5	8,3		0,8	1,5	5,1							
	la Marina	100					0,9								
Habitat	rural	2,3	96,5	1,1		3,4	12,3	5,1							
	urbà	8,7	88,5	2,7	0,1	96,6	87,7	94,9	100						
	Actitud	indiferent	10,9	83,8	5,3		26,2	18,0	40,1						
		negativa	8,6	91,0	0,4		38,4	34,5	5,1						
positiva		6,3	90,6	3,0	0,1	37,4	47,6	54,8	100						
Lectura	no llig o llig molt poc	5,8	92,2	2,0		25,1	36,7	28,3							
	llig a veïtes	4,5	90,8	4,8		11,1	20,1	37,0							
	llig sovint	8,4	89,7	1,9		29,6	26,1	20,7							
	llig molt sovint	15,9	81,6	2,2	0,3	33,2	15,1	14,0	100						
Lleugua lectura	molt sovint en català	2,0	99,0			1,1	4,8								
	sovint en català	9,4	86,7	3,7	0,2	32,2	26,5	39,3	100						
	poc en català	14,2	84,5	1,4		65,9	35,0	20,0							
	mai en català	0,2	96,5	3,3		0,8	33,7	40,7							
Nivell d'estudis	estudiant	38,9	61,2	1,6	0,3	94,2	13,9	13,1	100						
	analfabet o gairebé	100					11,7								
	estudis bàsics	95,3	4,7				39,1	68,2							
	estudis mitjans	2,5	97,5			5,8	20,2								
Escola	estudis superiors	96,6	3,4				15,1	18,7							
	no escola	96,6	3,4				70,7	86,9							
	assignatura o PIP	22,3	76,5	1,0	0,2	95,5	29,1	13,1	100						
Cursats	línia o part de línia	68,4	31,6			4,5	0,2								
	no	8,0	89,1	2,8	0,1	89,7	69,2	100	100						
TV3	total o elemental	7,3	92,1			10,1	10,5								
	mitjà o superior	5,9	94,1			0,3	0,4								
Canal 9	molt	2,9	95,9	1,9	0,2	7,1	30,2	20,7	100						
	bastant	1,2	92,7	6,1		2,0	14,1	32,5							
	poc o gens	12,4	85,5	2,0		90,9	55,8	46,6							
Radio cat.	molt	23,7	75,4	0,9		55,1	15,6	6,5							
	bastant	5,5	91,1	3,5		37,7	56,0	74,8							
	poc o gens	2,2	95,9	1,8	0,2	7,2	28,4	18,7	100						
Radio cat.	gans	6,6	90,8	2,6		60,3	98,3	100							
	un poc	55,3	44,7			19,7	1,4								
	molt	84,6	15,4				0,3		100						
socioeconòmic	molt baix	0,4	97,8	1,8		0,5	10,4	6,6							
	mitjà	13,4	85,5	1,1		95,6	54,1	23,5							
	mitjà-alt	0,9	93,0	6,8	0,2	3,6	31,7	69,9	100						
	alt	0,7	99,3			0,3	3,9								
Ús del valencià	molt baix	59,6	40,4			50,5	3,0								
	baix	2,9	96,3	0,6	0,2	0,2	24,1	5,1	100						
	mitjà	8,1	87,2	4,7		40,6	38,9	73,8							
	alt	0,2	95,9	3,8		8,2	24,1	5,1	100						
Ús del valencià	molt alt	0,1	99,9			40,6	38,9	73,8							

eixirà

FITXA NÚM. 2

Variants		ixrà	eixirà	ixrà	eixirà
Frequència relativa (%)		61,4	38,6		
Sexe	home	56,8	43,2	47,1	56,9
	dona	66,1	33,9	52,9	43,1
Edat	més de 60 anys	74,5	25,5	22,0	12,0
	de 37 a 60 anys	85,5	14,5	42,4	11,4
	de 18 a 36 anys	44,9	55,1	22,7	44,3
	de 9 a 17 anys	38,7	61,3	12,8	32,3
Poblacions	Santa Pola	26,7	73,3	4,2	18,5
	Eix	66,5	33,5	65,2	52,1
	Guardamar	69,9	30,1	3,4	2,3
	Crevillent	60,5	39,5	15,5	16,1
	Torreblanca	64,7	35,3	1,8	1,6
	l'Altet	47,4	52,6	0,8	1,4
	partides orientals	53,2	46,8	1,4	1,9
	la Marina	64,9	35,1	0,8	0,7
	partides meridionals	59,8	40,2	2,5	2,7
	partides occidentals	76,0	24,0	2,3	1,1
	partides centrals	66,7	33,3	2,1	1,6
Habitat	rural	62,8	37,4	11,7	11,1
	urbà	61,2	38,6	89,3	68,9
Actitud	indiferent	76,8	23,2	24,0	11,5
	negativa	50,6	49,4	27,9	43,3
	positiva	62,8	37,2	48,1	45,2
Lectura	no llig o llig molt poc	59,7	40,3	34,6	37,2
	lig a voltes	66,6	33,4	21,5	17,1
	lig sovint	54,1	45,9	24,7	33,3
	lig molt sovint	71,1	28,9	19,2	12,4
Llengua lectura	molt sovint en català	54,1	45,9	3,9	5,3
	sovint en català	66,6	33,4	29,7	23,6
	poc en català	60,6	39,4	36,6	37,8
	mai en català	58,7	41,3	29,9	33,4
Nivell d'estudis	estudiant	38,7	61,3	12,8	32,3
	analfabet o gairebé	66,7	33,3	11,4	9,0
	estudis bàsics	66,6	33,4	39,8	31,7
	estudis mitjans	56,1	43,9	16,9	21,0
	estudis superiors	83,6	16,4	19,0	5,9
Escola	no escola	63,8	36,2	65,0	61,4
	assignatura o PIP	57,5	42,5	31,9	37,5
	línies o part de línia	14,0	86,0	0,1	1,2
Cursos	no	67,5	32,5	98,5	75,2
	oral o elemental	7,5	92,5	1,2	24,3
	mitjà o superior	50,6	49,4	0,3	0,5
TV3	molt	52,6	47,4	24,1	34,5
	bastant	78,1	21,9	17,3	7,7
	poc o gens	61,7	38,3	58,6	57,8
Canal 9	molt	62,8	37,2	18,9	17,9
	bastant	60,5	39,5	54,2	56,3
	poc o gens	62,2	37,8	26,8	25,9
Ràdio cat	gens	61,0	39,0	96,3	97,7
	un poc	69,9	30,1	3,2	2,2
	molt	84,6	15,4	0,5	0,1
socioeconòmic	mitjà-baix	44,0	56,0	6,8	13,7
	mitjà	56,6	43,4	52,1	63,6
	mitjà-alt	72,4	27,6	35,9	21,8
	alt	90,9	9,2	5,1	0,8
Us del valencià	molt baix	29,0	71,0	3,2	12,4
	baix	62,8	37,2	22,9	21,5
	mitjà	60,9	39,1	39,6	40,4
	alt	47,9	52,1	22,9	21,5
	molt alt	84,4	15,6	39,6	40,4

convèncer

FITXA NÚM. 3

Variants		convèncer	convèncere	convèncer	convèncere
Freqüència relativa (%)		90,1	9,9		
Sexe	home	93,7	6,3	52,9	32,4
	dona	86,3	13,7	47,1	67,6
Edat	més de 60 anys	100		20,2	
	de 37 a 60 anys	91,0	9,0	30,8	27,6
	de 18 a 36 anys	94,7	5,3	32,6	16,6
	de 9 a 17 anys	72,8	27,2	16,4	55,8
Poblacions	Santa Pola	58,5	41,5	6,3	40,8
	Eix	96,5	3,5	64,4	21,3
	Guardemar	88,5	11,5	2,9	3,6
	Crevillent	90,3	9,7	15,7	15,4
	Torrellano	100		1,9	
	L'Altet	100		1,1	
	partides orientals	67,7	32,3	1,2	5,1
	la Marina	80,0	20,0	0,7	1,6
	partides meridionals	88,8	11,2	2,8	2,9
	partides occidentals	77,8	22,2	1,6	4,1
	partides centrals	72,1	27,9	1,5	5,3
Habitat	rural	83,5	16,5	10,8	19,1
	urbà	90,9	9,1	89,4	80,9
Actitud	indiferent	79,2	20,8	16,9	40,3
	negativa	91,3	8,7	34,3	29,6
	positiva	93,6	6,4	48,8	30,1
Lectura	no llig o llig molt poc	86,8	13,2	34,3	47,4
	llig a voltes	77,7	22,3	17,1	44,4
	llig sovint	97,1	2,9	30,2	8,2
	llig molt sovint	100		18,4	
Llengua lectura	molt sovint en català	99,8	0,2	4,9	0,1
	sovint en català	89,9	10,1	27,3	27,7
	poc en català	89,5	10,5	36,8	39,3
	mai en català	89,5	10,5	31,0	33,0
Nivell d'estudis	estudiant	72,8	27,2	18,4	55,8
	analfabet o gairebé	100		11,6	
	estudis bàsics	94,1	5,9	38,3	21,9
	estudis mitjans	91,0	9,0	18,7	16,8
	estudis superiors	96,1	3,9	14,9	5,5
Escola	no assola	93,4	6,6	67,0	43,3
	assignatura o PNP	83,5	16,5	31,8	56,6
	línia o part de línia	98,1	1,9	0,6	0,1
Cursos	no	91,3	8,7	90,7	78,6
	oral o elemental	80,0	20,0	9,0	20,5
	mitjà o superior	75,0	25,0	0,3	0,9
TVS	molt	98,1	1,9	30,6	5,3
	bastant	93,9	6,1	14,1	8,3
	poc o gens	85,3	14,7	55,2	86,3
Canal 9	molt	75,9	24,1	15,8	45,0
	bastant	92,3	7,7	56,4	42,8
	poc o gens	95,4	4,6	28,0	12,2
Radio cat.	gens	90,9	9,1	97,7	88,5
	un poc	59,8	40,2	1,9	11,5
	molt	100		0,4	
socioeconòmic	mitjà-baix	91,4	8,6	9,6	8,2
	mitjà	90,2	9,8	56,7	55,7
	mitjà-alt	89,2	10,8	30,2	33,3
	alt	92,1	7,9	3,5	2,8
Us del valencià	molt baix	78,4	21,6	5,9	14,7
	baix	95,8	4,2	23,8	9,6
	mitjà	88,7	11,3	39,3	45,6
	alt	78,6	21,4	23,8	9,6
	molt alt	100		39,3	45,6

6.1. *Variable «SEXE»*. La distribució interna dels resultats quant al sexe és bastant poc significativa. Predomina en ambdós de manera abassegadora la variant *naixtre-nàixtrer*: 94.2% entre els hòmens i 89.7% entre les dones. La petita diferència entre ambdós resultats es troba en el fet que les dones prefereixen la forma estàndard valenciana en un 5% més que el sexe masculí. En canvi, encara que la presència en siga bastant irrellevant, la variant provinent del català oriental només apareix entre els hòmens.

Pel que fa a l'ús de les formes sincopades en futur, notem que s'hi observa una diferència notable respecte a l'ús en infinitiu. Els dos grups prefereixen *ixtrà*, però ni de bon tros de manera abassegadora; tot al contrari, entre els hòmens la forma *eixirà* arriba a més del 43%, un 10% més que entre les dones. L'ús del futur sincopat (i segurament també del condicional) té menys força en el parlar masculí de la comarca respecte a l'infinitiu.

En tercer lloc, la població de la comarca en el seu conjunt prefereix fortament l'infinitiu normal *convéncer*, tot i que més les dones que els hòmens fan un ús discret de la sincopada *convençtre*.

En conjunt, doncs, el sexe sembla que condiona relativament poc l'ús de les formes sincopades o no sincopades. De qualsevol manera, estaria bé distingir entre els tres casos presentats i relacionar-los amb les edats. Pel que fa a l'infinitiu *naixtre*, els primers a començar a respondre *nàixer* són els hòmens de la tercera generació, tot i que només en un 2.8%. Entre els infants, per contra, són les noies les que generalitzen fins al 50% l'ús de *nàixer*, mentre que els nois es queden en un 24%. En la primera generació ambdós sexes opten majoritàriament per *ixtrà*, però de manera més marcada en els hòmens. La segona generació iguala les preferències. En canvi, en la dels jòvens, les dones segueixen mantenint una proporció aproximadament semblant, mentre que els hòmens prefereixen marcadament *eixiran*. En els infants, la preferència s'estabilitza a favor de la forma no sincopada i s'igualava en ambdós sexes. Per últim, en el cas de *convençtre*, la diferència entre sexes només s'observa en els infants: les noies prefereixen la forma sincopada ja en un 42%, la qual cosa contrasta amb només el 13% dels nois.

La innovació no normativa més moderna, *convençtre*, té més èxit en el sector femení de les generacions de menys edat. La innovació normativa més moderna, *nàixer*, també té molta més extensió entre les noies, malgrat que són els hòmens jòvens els primers a fer-les servir. Si aquesta tendència femenina a la innovació es va acomplir també en les generacions més ancianes, les dades indicarien que *ixtrà* hi degué ser la forma més habitual (entre els hòmens assoleix el 88%); en canvi, el sector femení prefereix *eixirà* en un notable 36%, la qual cosa pot apuntar cap a la consideració de més correcta que podia (i pot) tenir la forma no sincopada i que les dones malden per respondre. El sector de població adulta generalitza en ambdós sexes la forma sincopada. Entre els jòvens, els primers a corregir el dialectalisme són els hòmens, però de nou les noies més jòvens són les que generalitzen la nova forma estàndard.

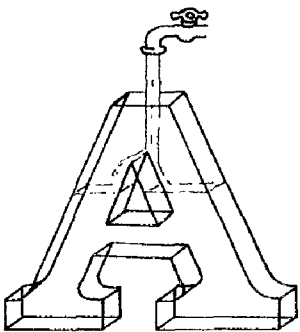
6.2. *Variable «EDAT».* L'edat ha estat una de les variables considerades per a realitzar la mostra ja que consideràvem que és un condicionant fonamental en la variació lingüística, sobretot en la presència de formes tradicionals o innovades provinents de l'estàndard.

Els dos grups de més edat només fan servir les formes sincopades *naixtre-naixtrer*: no hi ha cap altra mena de resposta. La tercera generació, els jòvens, prefereixen igualment aquestes formes tradicionals a la comarca però mostren molt tímidament una tendència a començar a acceptar també les formes estàndard valencianes (atenció: només en un 1.5%). Per contra, el grup dels infants, innoven de manera ben evident: les respostes coincidents amb el model tradicional descendeixen un 40% fins establir-se en només el 61.2%; la variant provinent del l'estàndard valencià, que té, a més a més, el reforç important de l'ús a les dues comarques fiteres (l'Alacantí i les Valls del Vinalopó) assoleix el 37% de les respostes dels infants. A més a més, s'hi afegia una resposta ben poc representativa però existent que correspon al català oriental (*néixer*), això sí, amb la pronúncia ben clara de la *r* final.

El cas de *convençtre*, innovació que no apareix entre els ancians i, per tant, que es tracta d'una preferència nascuda recentment en generacions jòvens, té un ús infantil vint punts per damunt sobre aquells que la fan servir per primera vegada, que ja són els de la segona generació. Aquesta creixuda es relaciona amb la vigorositat que solen tenir les innovacions que no tenen presència en les generacions de més edat i el relatiu rebuig que aquestes formes tenen en el parlar dels més jòvens, malgrat que es tracte de formes normatives també.

Ixtrà, amb el 75% de les respostes dels ancians, mantenia una clara tendència a generalitzar-se: la segona generació ja arriba a fer-la servir en un 86%. La tendència, en canvi, canvia radicalment en les següents generacions: la tercera fa descendir la preferència a un 45%; els infants a un 38.7%. El coneixement de la normativa, però també l'allunyament dels usos dels ancians, sembla que afavoreix aquest canvi.

L'edat, doncs, es presenta bàsica en la distribució formal de les variants. Només són els infants, tots escolaritzats amb el valencià com a assignatura o amb més assignatures vehiculades en català, els que comencen a abandonar les formes tradicionals i les tendències anteriors i es decanten, com era esperable, per les formes estàndard valencianes, les quals a més a més, són les habituals a la resta del territori valencià. Per contra, no es presenten tan fàcils de detenir les innovacions recents, sobretot si esmenar-les significa coincidir amb les formes dels adults i ancians.

6.3. *Variable «LLOC».* Les zones que hem establert dins la comarca no presenten una variació clara respecte a aquests usos. Tot i això, cal fer-ne algun comentari: en primer lloc, les formes amb una *r* d'infinitiu hipercorrecta són les úniques de la localitat de Guardamar i tenen presència molt esporàdica a les partides il·licitanes orientals. La forma valenciana general *naixer* es pot dir que no és la pròpia de la comarca: l'Altet, Torrellano, la Marina i les partides occidentals no en tenen cap ocurrència. A la resta

de llocs, les ocurrències es troben al voltant de només el 4-5%, llevat d'Elx (10%) i de Guardamar (17%), curiosament els nuclis de població més castellanitzats.

Quant al futur, els resultats són ben diferents. Encara és *eixirà* forma habitual i tradicional a Santa Pola, Torrellano, l'Altet i les partides orientals i meridionals del camp d'Elx, malgrat que entre un 27 i un 64% d'aquests nuclis ja han optat per *ixrà*. Fixem-nos en les dades oferides pels informants de tots els nuclis a la taula 1.

Comentarem el cas de Santa Pola. La forma no sincopada és predominant entre la 1a i 2a generacions, tot i que *ixrà* té presència i com a primera resposta en dos informants, els quals també responen espontàniament en segon lloc que *eixirà* és forma pròpia. Els informants de 3a i 4a generacions opten majoritàriament per *eixirà*, llevat d'un cas que té la sincopada com a forma única. D'aquestes dades, i segons la primera hipòtesi, se'n pot deduir que sembla que hi hagué una forta tendència en les generacions immediatament anteriors dels parlants ara ancians a generalitzar la forma *ixrà*, la qual, per contra, no arribà a quallar, sobretot a Santa Pola i a les partides més properes a l'Alacantí, sota la pressió del general *eixirà* i començant pel sector femení,³¹ que de nou s'ha pres com a forma pròpia i ha desbancat la innovació, reforçat més encara entre els infants per l'influx de la llengua normativa.

Per últim, el cas de *convençtre* no es troba encara gaire generalitzat. Per zones, predomina absolutament *convéncer* als dos nuclis de població més propers a la comarca de l'Alacantí, on només hi ha aquesta forma: l'Altet i Torrellano. A les localitats més grans i, per tant, més castellanitzades i més estandarditzades, tampoc no ha pres gaire vol aquesta innovació: Elx es queda en el 3.5% i Crevillent en el 9.7%. En canvi, a la resta de partides i a Guardamar, la forma sincopada sí que té una presència notable, encara que variable: des de l'11.2% de les partides meridionals fins al 27.9% de les centrals. Amb una tendència encara més accentuada cap a l'acceptació de la innovació es troba Santa Pola, on s'ha arribat ja a un 41.5% i, per tant, s'igualava per poc a l'ús de *convéncer*.

Concloem, doncs, que *naixtre-naixtrer* és general a tota la comarca sense excepció, de manera que les innovacions normatives no hi tenen una presència gaire rellevant, potser llevat de les dues localitats més castellanitzades, on sobretot els infants tenen menys contacte amb el parlar tradicional i, per tant, sembla que accepten sense gaire resistència les formes oferides segurament per l'escola. El futur presenta una situació bastant diversa: molts ancians, de pràcticament tota la comarca, han reconegut espontàniament *eixirà* com a forma pròpia, al costat d'*ixrà*, de manera semblant a Santa Pola, però en un grau menys d'extensió. Podria indicar açò que *eixirà* és una innovació relativament antiga que encara té presència entre els ancians? O bé és que *ixrà* no ha arribat a generalitzar-se per complet? El que sí que és cert és que els infants, ja siga per l'analogia amb l'infinitiu, ja siga per la pressió normativa, han optat decididament per la forma *eixirà*.³² El cas de *convençtre* sí que es presenta bastant clar: no és forma tradicional de la comarca, sinó que s'ha generat analògicament per verbs com ara *naixter-naixtre* i ha vingut a coincidir amb formes medievals aragoneses o occitanes. De tota manera, la generalització es troba en estats bastant diversos segons les zones.

(31) Potser seria filar massa prim amb les dades que tenim, però no seria impensable admetre un retrocés en aquesta tendència correctora que afectà la segona generació entrevistada: en contra del comportament de les ancianes corregint *ixrà* en *eixirà*, els fills i filles d'aquestes estengueren gairebé definitivament el col·loquial *ixrà*, la qual forma, de nou serà esmenada pels jòvens ara ja per influx de la divulgació de l'estàndard valencià actual.

(32) I encara que no es trobava en el qüestionari base, hem pogut notar al llarg de totes les nostres enquestes, que *naixerà* també ha estat adoptat, segurament no amb tanta decisió, sobretot per les generacions escolaritzades.

sexe	edat	forma escrita	Santa Pola		Crevillente		Guardamar		Torrellano		l'Alet		la Marina		part. or.		part. occ.		part. cen.		part. mer.
			1ar	2ar	1ar	2ar	1ar	2ar	1ar	2ar	1ar	2ar	1ar	2ar	1ar	2ar	1ar	2ar	1ar	2ar	
home	+50																				eixirà
home	+60		eixirà		ixrà		ixrà		ixrà	eixirà	eixirà		ixrà		ixrà		ixrà		ixrà		ixrà
dona	+50		ixrà	eixirà	ixrà		ixrà		ixrà	eixirà	eixirà		ixrà		ixrà		ixrà		ixrà		eixirà
home	37-60		ixrà	eixirà	eixirà		ixrà		ixrà	eixirà	eixirà		ixrà		ixrà		ixrà		ixrà		ixrà
dona	37-60		eixirà		ixrà		ixrà		ixrà	eixirà	eixirà		ixrà		ixrà		ixrà		ixrà		ixrà
home	18-36		eixirà		ixrà		ixrà		ixrà	eixirà	eixirà		ixrà		ixrà		ixrà		ixrà		ixrà
dona	18-36		eixirà		ixrà		ixrà		ixrà	eixirà	eixirà		ixrà		ixrà		ixrà		ixrà		ixrà
home	-18	LC	eixirà		ixrà		ixrà		ixrà	eixirà	eixirà		ixrà		ixrà		ixrà		ixrà		eixirà
home	-18	LC	eixirà		eixirà		eixirà		eixirà				ixrà		eixirà		eixirà		eixirà		eixirà
home	-18	LC	ixrà				eixirà						ixrà		eixirà		eixirà		eixirà		eixirà
home	-18	LC					eixirà		eixirà				ixrà		eixirà		eixirà		eixirà		eixirà
home	-18	LV					eixirà		eixirà				ixrà		eixirà		eixirà		eixirà		eixirà
home	-18	LV	eixirà		eixirà		eixirà		eixirà				ixrà		eixirà		eixirà		eixirà		eixirà
home	-18	LV	eixirà		eixirà		eixirà		eixirà				ixrà		eixirà		eixirà		eixirà		eixirà
dona	-18	LC	eixirà		ixrà		eixirà		eixirà				ixrà		eixirà		eixirà		eixirà		eixirà
dona	-18	LC	eixirà		ixrà		eixirà		eixirà				ixrà		eixirà		eixirà		eixirà		eixirà
dona	-18	LC			eixirà		eixirà		eixirà				ixrà		eixirà		eixirà		eixirà		eixirà
dona	-18	LC			ixrà		eixirà		eixirà				ixrà		eixirà		eixirà		eixirà		eixirà
dona	-18	LV	eixirà		eixirà		eixirà		eixirà				ixrà		eixirà		eixirà		eixirà		eixirà
dona	-18	LV	eixirà		eixirà		eixirà		eixirà				ixrà		eixirà		eixirà		eixirà		eixirà
dona	-18	LV	ixrà		ixrà		ixrà		ixrà				ixrà		ixrà		ixrà		ixrà		ixrà
dona	-18	LV	ixrà		ixrà		ixrà		ixrà				ixrà		ixrà		ixrà		ixrà		ixrà

la i: darrera resposta
2a r: segona resposta

Caldria un estudi encara més aprofundit per descobrir exactament quines tendències presenten i, sobretot, han presentat menys recentment, aquestes formes. Notem que *eixir-eixirà-ixtrà* no té el mateix estatus que *naixtre-naixerà-naixtrà*, ja que el primer cas té l'analogia de l'infinitiu que pot esmenar el futur. El nostre objectiu ja se n'ix d'aquests plantejaments. L'abast de la tendència que pretenem descobrir en la població de la comarca impedeix d'aprofundir tant en cada cas. Caldrà que un altre estudi corrobore totes les intuïcions i hipòtesis que hem llançat respecte a l'extensió generacional del fenomen.

6.4. *Variable «HÀBITAT»*. L'hàbitat rural o urbà de la població condiona bastant la tria de les formes. *Naixtre* és preponderant absolutament en l'àmbit rural (prop del 98%), en canvi no ho són tant en l'urbà (vora el 90%). Això afavoreix lògicament que les innovacions normatives siguin un xic més habituals en àmbits urbans, que a més, solen ser més castellanitzants. Tampoc no sorprèn gaire que la mínima presència de formes d'origen oriental es trobe en l'àmbit urbà.

Pel que fa a les formes de futur, les dades mostren una igualació absoluta d'usos entre els dos àmbits. Només són els infants i els joves urbans els que prefereixen *eixirà*, mentre que els altres grups opten per *ixtrà*. En canvi, al camp té, en les dues generacions de més edat, un ús relatiu major d'*eixirà*: catorze punts per damunt en els ancians; sis punts entre els adults. Notem que l'àmbit rural és, per definició, més arcaic que l'urbà, la qual cosa ens faria lligar *ixtrà* amb innovació i *eixirà* amb forma més antiga.

El cas de *convençtre* es corrobora com a forma innovada i analògica més o menys recent, ja que té més presència en l'àmbit ciutadà, més innovador, que no en el rural, on es manté millor la forma tradicional *convénce(r)*.

6.5. *Variable «ACTITUD»*. L'actitud no mostra cap correlació amb l'ús de *naixer-naixtre*. L'arrelament tan profund d'aquesta forma a la comarca impedeix que n'hi haja gaires diferències.

En canvi, en cas d'*eixiré-ixtré* sí que presenta més variació respecte a l'actitud. La indiferència respecte a la llengua pròpia va lligada a l'augment de la forma *ixtrà*: la tendència generalitzada és més fàcil de fer-la niar en individus amb actituds indiferents respecte a la llengua. En canvi, les actituds extremes es relacionen amb la forma *eixirà*. Lògicament, una actitud positiva respecte a la llengua pròpia propicia l'adopció fàcil de formes estàndard. Però què ho fa també, i de manera més accentuada, l'actitud negativa? L'encreuament amb l'edat ens hi dona la resposta: en les dues generacions de més edat, *ixtrà* pertany al sector d'actitud indiferent al 100%, i en un 97% als de opinió positiva; en canvi, els ancians d'actitud negativa envers la llengua pròpia prefereixen *eixiran* en un 50%, i en un 41% els de segona generació. Els joves d'actitud indiferent segueixen optant per la forma sincopada en un 70%, però *eixiran* ja guanya terreny fins arribar, entre els infants, a ser forma molt estesa independentment de l'actitud, a excepció dels que la tenen positiva, que gairebé tenen *eixirà* com a forma

única. La resposta a la pregunta plantejada, doncs, es troba en el fet que els ancians d'actitud negativa prefereixen *eixirà* perquè deu ser una forma més tradicionals en aquesta generació, no perquè el grup d'actitud negativa en general haja optat per esmenar la forma *ixrà* en la normativa *eixirà*, forma aquesta que s'hi presenta encara com la pròpia dels més poc disposats a innovar.

El cas de *convéncer-convençtre* té un desenvolupament semblant al del cas anterior. La sincopada és general en les tres generacions d'adults i sense gaire relació amb l'actitud, tot i que la primera novetat ja la detectem en la dels jòvens que arriben a fer servir *convençtre* en un 35%, enfront del predomini absolut de *convéncer* en els sectors d'actituds positives o negatives. Els infants d'actitud positiva de nou esmenen fortament aquesta tendència fins a generalitzar la forma normal (96%); en canvi, són els indiferents precisament els que més fan servir la innovació sincopada.

6.6. *Variables «ÍNDIX DE LECTURA» i «LLENGUA DE LECTURA»*. L'augment d'índex de freqüència de lectura fa augmentar també la presència de formes no tradicionals estàndard en el cas dels infintis. En canvi, pel que fa al futur *eixirà-ixrà*, l'índex de lectura no va lligat, en principi, a cap preferència morfològica concreta. D'igual manera, l'índex alt de lectura en català tampoc no va lligat clarament a cap variant morfològica; si de cas, únicament amb la preferència de la forma *convéncer* en lloc de la innovació *convençtre*.

6.7. *Variable «ESTUDIS»*. Com era d'esperar, l'escolarització en català és un factor bàsic per al coneixement de la normativa i, per tant, per a la recuperació-innovació de formes estàndard. Els infintis van, com adés, lligats a aquest factor. Els analfabets juntament amb els que ja tenen estudis i, per tant, els que no són infants, prefereixen de manera abassegadora les formes tradicionals de la comarca: *naixtre-naixtrer*; els estudiants, per contra, ja opten per *nàixer* en un 37%.

En futur, la tendència és la mateixa: són els estudiants els que van abandonant, respecte als que tenen estudis o són analfabets, les formes sincopades, fins arribar a utilitzar-les fins a vora un 38%, enfront d'un 67% dels analfabets, posem per cas.

Pel que fa a *convéncer-convençtre*, precisament són els estudiants els que opten per la innovació, malgrat la «incorrecció» de la forma. En canvi, els analfabets no fan servir mai aquesta innovació. Aquesta darrera dada manifesta el vigor que també tenen les innovacions lingüístiques de generació interna: aquesta tendència natural de totes les llengües, esmenada taxativament per les normatives –si és que n'hi ha–, adquireix encara més impuls si la normativa no és gaire efectiva i és promogut, entre altres raons, per la disposició a fugir de les formes antigues, del que hi ha lingüísticament establert.

6.8. *Variable «CATALÀ A L'ESCOLA»*. Ens fixarem ací només en el tipus d'escolarització dels infants: la pertinença o no a una línia d'ensenyament en valencià (LV) on la majoria de les assignatures es vehiculen en català o bé la pertinença a una línia en castellà (LC), on només s'assegura el valencià com a única assignatura on es

fa servir el català de manera habitual, tot i que també hi ha la possibilitat que s'hi incorporen altres assignatures vehiculades també en català; en tot cas, sempre menys que en una LV.

Aquesta variable també es decisiva per admetre formes no tradicionals. Mentre que els infants que pertanyen a una LV opten per *nàixer* en més d'un 68% i per les formes sincopades només fins a un 31.6%, els pertanyents a una LC presenten un ús completament invertit respecte a aqueix: en prop de 78% trien les formes sincopades i en un 22% les normatives no tradicionals a la comarca. En canvi, la presència mínima de formes orientals (*néixer*) pertany a un infant en LC, tot i que amb actitud molt positiva respecte a la llengua.³³

En relació amb el segon cas que tractem, els infants escolaritzats en una LV fan servir *eixirà* de manera més sovintejada (un 86%), enfront del 42% dels que cursen una LC.

Es repeteix la mateixa tendència en el cas de *convéncer*, de manera que gairebé s'elimina la forma sincopada en la LV i es redueix a un 16% en la LC. Tot i això, cal fer notar que aquesta darrera dada es troba deu punts per damunt de l'ús de *convençtre* en el sector adult i, per tant, no escolaritzat.

6.9. *Variable* «NIVELL OFICIAL DE CATALÀ». No sembla que siga encara gaire representativa aquesta variable ja que el nombre d'individus que tenen cursos de català, a banda dels infants, són molt pocs.

6.10. *Variables* «EXPOSICIÓ A TV3» i «EXPOSICIÓ A C9». L'índex d'exposició a la televisió de Catalunya afavoreix la tímida presència de la forma estàndard oriental *néixer*, però no a la recuperació de *nàixer*, això en les generacions de menys edat, únics sectors on es percep un ús notable de formes no tradicionals. L'exposició al C9 afavoreix, per contra, l'augment de l'ús de la forma estàndard valenciana *nàixer*.

Ni en el futur *ixrà* ni en l'infinitiu *convençtre* sembla que hi haja una correlació clara entre les dues possibilitats de cada cas que apareixen a la comarca.

D'aquestes dades, encara que massa esquifides,³⁴ podríem deduir que els mitjans de comunicació visuals en català no sembla que tinguin gaire influx, almenys sobre les formes morfològiques o, en concret, sobre les formes verbals analitzades. La competència en castellà és massa forta, a la qual cosa hem de sumar el grau destacable de dificultat en la correcció d'elements morfològics, sobretot per la relativa inconsciència que té el parlant a l'hora d'usar-ne les formes, com a mínim en comparació amb el lèxic.

6.11. *Variable* «EXPOSICIÓ A RÀDIO EN CATALÀ». Igualment són contradictòries les dades pel que fa a l'exposició més o menys elevades a la ràdio en català. Per això, caldrà deduir-ne les mateixes inferències que a les variables relacionades amb la televisió.

(33) A més a més, habitant de la localitat de Guardamar on encara no hi ha línia en català, almenys en el grup d'edat que nosaltres vam entrevistar.

(34) I que necessiten indefugiblement ser completades amb noves dades morfològiques o d'altres nivells per poder-ne extraure alguna conclusió acceptable.

6.12. *Variable «NIVELL ECONÒMIC»*. Els grups pertanyents a nivells socioeconòmics alts o molt baixos prefereixen la forma tradicional *naixtre-naixtrer*; el grup mitjà és el que més afavoreix l'adopció de la innovació normativa *nàixer*.

Es repeteix aproximadament la mateixa trajectòria pel que fa al futur, tot i que el nivell socioeconòmic baix opta més àmpliament que la resta de grups per *eixirà*. Aquest fet s'explica per l'existència encara notable d'aquesta forma com a tradicional a la comarca i, per tant, pertanyent als grups socials més conservadors. Aquest fet no es donava en l'infinitiu anterior, ja que *nàixer* no hi existeix tradicionalment.

Quant a *convéncer-convençtre*, l'extensió recent del fenomen fa que afecte de manera igualitària tots els grups socioeconòmics.

6.13. *Variable «ÚS DEL VALENCIÀ»*. A mesura que descendeix l'índex d'ús de la llengua que els informants declaren tenir, augmenta també la presència de la forma estàndard *nàixer*, a més de manera espectacular (es passa d'un 0.1% en el grup que més ús fa de la llengua, passant per un 0.2%, 8.1% i 2.9% en els grups contigus fins al 59.6% pertanyent al grup que en té un ús molt baix). Com és lògic pensar, cal lligar-ho amb el factor edat, ja que és precisament entre les generacions més joves on hi ha un índex més baix d'ús del català.

Exactament la mateixa tendència es dona en el cas del futur, tot i que, com és evident, amb un ús de la forma no sincopada molt més estès.

Per contra, *convençtre* és tan sovintejat en àmbits d'ús baixos com en àmbits d'ús elevats. De qualsevol manera, no existeix en l'àmbit més elevat d'ús, que coincideix amb el parlar dels ancians.

6.14. Molt relacionat amb aquesta informació, es troba l'índex de coneixement del català que la població declara tenir (segons el cens de 1991). Segons aquest, les poblacions amb un índex més baix de coneixement del català tenen un índex més elevat de formes no tradicionals, sobretot la valenciana *nàixer* però també *néixer*. Elx i Guardamar, les localitats més castellanitzades, tenen més facilitat a admetre les formes novelles, sobretot per part dels sectors escolaritzats.

Les poblacions menys afectades per la substitució lingüística prefereixen *ixrà* com a forma de futur, tot i que *eixirà* hi té una presència més que notable (38.4%). En les poblacions on l'ús és mitjà, augmenta l'ús d'*eixirà* fins ser la forma més usada. La raó d'aquesta aparent contradicció es troba en el fet que són precisament les localitats amb aquest índex d'ús les que tenen més ús popular i tradicional de la forma no sincopada (Santa Pola o les partides elxanes més pròximes a l'Alacantí).

El cas de *convençtre* és exemplar: les localitats amb més ús prefereixen fortament encara la forma tradicional *convénce(r)*, ja que corresponen a zones més arcaiques i conservadores. Les d'ús mitjà augmenten decididament la preferència de la forma amb epètesi, opció més innovadora. Les localitats més castellanitzades reprenen la forma tradicional, que és la normativa, de manera aclaparadora.

7. En conclusió, cal dir que el fenomen és antic, però no totes les formes tenen la mateixa cronologia medieval i, per tant, són descendents directes de les testimoniades a principis del xvii, malgrat que acompleixen exactament les regles que es degueren desenvolupar en l'Edat Mitjana: *convençtre* no té existència entre tots els informants; J. Colomina mateix troba *bolliré -ia*, *colliré -ia* com a formes úniques a Santa Pola i alternant amb les sincopades epentètiques a Elx i Crevillent; també hi ha *fogiré -ia* a Crevillent, al costat de les formes sincopades, i *gigiré -ia* formes úniques a Santa Pola.

Aquests fets poden indicar que realment poden ser antigues només les que tenen palatal sorda (verbs de la segona conjugació acabats en *-àixer* o *-éixer*) i potser més tardanament també el verb de la tercera *eixir*, que conté igualment la palatal sorda en l'arrel, però que encara no ha creat un infinitiu analògic. Posteriorment degué afectar altres verbs de la tercera conjugació, tal vegada els que contenen en l'arrel una palatal lateral [ʎ], generalitzats a la comarca però sense infinitiu sincopat. Darrerament, i de manera gens acomplida i en retrocés, hi ha els altres verbs de la tercera conjugació, primer els que contenen la palatal [dʒ], a continuació els que contenen l'alveolar [z] o [s] i, en acabant, els que contenen la nasal [ɲ]. El darrer a incorporar-se a aquest canvi és el derivat de *vénser*, forma aquesta que, com hem vist, té una existència poc extensa i només entre els jòvens.

Per localitats, no hi ha diferències respecte a l'ús de l'infinitiu *naixtre*. En canvi, *convençtre* es troba ben poc estès, llevat de Santa Pola o les partides il·licitanes més properes a aquesta localitat costanera, on té una extensió una mica superior que a la resta, tot i que en tot el camp d'Elx, en el seu conjunt, la presència d'aquesta innovació és considerable. Notem que aquesta extensió d'una innovació no normativa troba saó en localitats on l'ús popular del català ja no és gaire elevat i, per tant, representants d'una zona més innovadora.

L'influx de l'estàndard català, en les dues realitzacions que hem pogut comprovar en aquest tret, té una rellevància relativa. Depèn sobretot de l'escolarització i, més que res, en aquells infants que cursen en una LV. Però notem que el qüestionari va ser realitzat en una situació bastant formal, de manera que sembla fàcil suposar que en el registre col·loquial la presència d'aquestes formes és molt inferior. De qualsevol manera, la vernacularització del català estàndard ha de començar per situacions més o menys formals, que corresponen a l'entrevista realitzada per nosaltres.

Les dades apunten a pensar que són les dones les més innovadores, en qualsevol cas, i més quan a la forma nova s'hi associa el tret de la correcció. En canvi, sembla que són els hòmens jòvens els primers a fer evident una voluntat de correcció.

L'edat i tots els elements que s'hi lliguen és el factor que presenta més variació. D'aquests elements, cal ressaltar el de l'escolarització, sobretot en una LV, ja que produeix una acceptació notable de les formes normatives en detriment de les tradicionals.

El comportament dels informants és relativament divers segons l'estat de generalització de cada variant. Notem com *naixtre(r)* és forma ben estesa i bastant més difícil

de substituir per *naixer* respecte al futur d' *eixir* que alterna en el parlar dels adults i, per tant, és sentit i conegut per tota la població. Quant a *convençtre*, és forma dels sectors de poca edat, però els estudiants la fan fora amb facilitat.

D'altra banda, un nivell de castellanització elevat, ja siga individual o bé col·lectiu, afavoreix l'adopció d'innovacions normatives ja que l'arrelament de les formes tradicionals és molt més baix.

7.1. En definitiva, amb aquesta aproximació parcial a un fenomen morfològic concret hem aconseguit descobrir un grapat de tendències ben interessants sobretot de les noves generacions que caldria tenir presents en molts àmbits, entre altres el de l'ensenyament. Una nova línia d'ensenyament que caldria que tingués en compte la variació lingüística que els alumnes mateix aporten a l'aula i, d'altra banda, la variació lingüística que aporta la pròpia normativa o l'estàndard bicèfal amb què pot comptar la població de la comarca. De qualsevol manera, és necessari realitzar aquest acostament a uns altres fenòmens morfològics i també fonètics o lèxics perquè així aportaran encara més llum i més pautes del tractament de la variació lingüística en la societat.

CARLES SEGURA I LLOPES
Universitat d'Alacant

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ALCOVER, Antoni Maria (1918) «Dietari de l'Eixida p'el Reyne de València i Catalunya occidental», *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, X, Ciutat de Mallorca, pp. 165-332.
- ALCOVER, Antoni Maria & MOLL, Francesc de Borja (1929-1932) «La flexió verbal en els dialectes catalans», *Anuari de l'Oficina Romànica de Lingüística i Literatura*, II (1929) pp. 73-184; III (1930) pp. 73-168; IV (1931) pp. 9-104; i V (1932) pp. 9-72.
- BIBILONI, Gabriel (1997) *Llengua estàndard i variació lingüística*, 3 i 4, València.
- CANO, Maria Antònia (1995) *El Llibre dels Mostassaf d'Elx. Edició crítica i estudi lingüístic*, Institut d'Estudis «Juan Gil-Albert»-Diputació d'Alacant i Ajuntament d'Elx, Alacant.
- COLOMINA, Jordi (1985) *L'alacantí. Un estudi sobre la variació lingüística*, Institut d'Estudis «Juan Gil-Albert»-Diputació Provincial d'Alacant, Alacant.
- (1994) «Aspectes de morfologia verbal en occità sud-pirinenc», *Actes del Quart Congrés Internacional d'Estudis Occitans*, Vitòria-Gasteiz, ps. 715-737.
- COROMINES, Joan (1958) «De gramàtica històrica catalana: A propòsit de dos llibres», *Studia Philologica et Litteraria in honorem L. Spitzer*, Berna, pp. 123-148. Reed. dins COROMINES (1971), pp. 245-275.
- (1971) *Lleures i converses d'un filòleg*, Barcelona, Club Editor [4a. edició 1989].

- MARTOS, Josep Lluís & SEGURA, Carles (1997) «Aproximació al lèxic agrícola del camp d'Alacant limítrof amb el camp d'Elx», *La Rella*, 11, Institut d'Estudis Comarcals del Baix Vinalopó, Elx, pp. 37-64.
- MAS, Antoni (1994) *La substitució lingüística del català. L'administració eclesiàstica d'Elx en l'edat moderna*, Diputació d'Alacant, Alacant.
- MONTOYA, Brauli (1986) *Variació i desplaçament de llengües a Elda i a Oriola durant l'edat moderna*, Institut d'Estudis «Juan Gil-Albert»-Diputació Provincial d'Alacant, Alacant.
- PÉREZ SALDANYA, Manuel (1998) *Del llatí a català. Morfosintaxi verbal històrica*, Universitat de València, València.
- SANSANO, Gabriel & CASTAÑO, Joan eds. (1997) *Sainets il·licitans de la Restauració (1874-1896)*, Institut de Cultura «Juan Gil-Albert»-Diputació d'Alacant, Alacant.
- SEGURA, Carles (1996) *Estudi lingüístic del parlar d'Alacant*, Generalitat Valenciana, Institut de Cultura «Juan Gil-Albert»-Diputació Provincial d'Alacant, Alacant.
- (1998) *El parlar d'Elx a estudi: aproximació a una descripció*, Ajuntament d'Elx, Elx.
- (1999) «El paper de l'escola en la varietat dialectal: normativa, canvi i qualitat lingüística», *Actes del XII Curs de Sociolingüística de la Nucia*, setembre, 1999 (en premsa).